

Domkirkens orgel kommer til sin rett

ANMELDELSE: Vår anmelder Arnfinn Bø-Rygg har funnet fram til nye klassiske utgivelser som fortjener toppkarakterer. Organist Kolbein Haga roses for sitt spill på orgelet i Stavanger domkirke.

Arnfinn Bø-Rygg

Fremragende bearbeiding av fortidens musikk



Mozart: *Adagio og fuge c-moll; Jörg Widmann: Versuch über die*

Fuge; Mendelssohn: Symfoni nr.5; Mendelssohn/Widmann: Andante.

Mojca Erdmann sopran; Irsk kammerorkester, dir. Jörg Widmann. Utgitt på Orfeo.

Mange er de samtidskomponister som bearbeider fortidens musikk eller lar egne verk danne konstallasjoner til fortidens. Jörg Widmann, klarinettist, komponist og dirigent, hører til de fremste. Det er denne hans siste cd et bevis på.

I Mozarts Adagio og fuge c-moll KV 546 får vi en tolkning som nærmer seg historisk oppførelsespraksis; rik på aksenter og kontraster og artikulasjonsmåter som gjør avstanden til Mozarts verk (1788) større enn ellers. I Versuch über die Fuge for sopran, obo og kammerorkester (2015) bearbeider Widmann fugen i Mozarts verk. Det skjer på en måte som tar betydningen av ordet «fuge», dvs. flukt, bokstavelig. Vi hører så å si hvordan fugen tar form. Temafragmenter og små fraser som blir sammenvevd motivisk, dukker opp og brytes av. De beveger seg fra hverandre, men forholder seg desto tettere til hverandre. Mojca Erdmann er en fremragende stemme i denne veven der Widmann får Irsk kammerorkester til å lyde som et spesialorkester for samtidsmusikk.

Widmann har lenge hatt et spesielt forhold til Mendelssohns musikk. Den ble i Tyskland lenge sett på som overfla-

disk, mye på grunn av Wagners antisemitiske utfall mot en komponist som hadde like lett for å komponere som Mozart. Symfoni nr. 5, med undertittelen «Reformasjonsymfonien», ble først utgitt i 1868, av Mendelssohns sønn, Paul, og ble til nr. 5, selv om den kronologisk er nr. 2. Undertittelen skyldes bl.a. at satesatsen bygger inn Luther-koralen «Vår Gud han er så fast en borg». Det er ikke å ta for sterkt i å si at Widmanns tolkning av denne symfonien gjør et sterkere inntrykk enn alle andre. Han får frem fargerikdommen og friskheten i Mendelssohns klangverden, samtidig som det er en glede å følge med på struktur og form i dette verket.

Mendelssohns Andante er fra hans klarinettsonate, som Widmann har bearbeidet for klarinett, strykeorkester, harpe og celesta (2016). Klarinetten gir en nesten kabaret-aktig atmosfære til verket, mens det vakre såkalte «Dresden Amen» (fra liturgien) får en egen overjordisk glans. Wagner bruker dette i gralstermaet i «Parsifal», mens Bruckner tar det inn i adagioen i sin nien-de symfoni.

Orgelet i domkirken kommer til sin rett



Bach: *Klavierübung, 3. del. Kolbein Haga og Ivar Mæland orgel. 2 cd-er. Utgitt på Euridice.*

Tredje del av Bachs Klavierübung inneholder et stort innledende preludium, messedeler, fuger, koraler og duetter. Det er ikke akkurat noen «øvelser» det her er tale om, men en gedigen samling forskjellige stykker, i alt 27. Det fortelles om Bachs eget orgelspill at han hadde fingrene



Orgelet i Stavanger domkirke kommer til sin rett når Kolbein Haga spiller Bach, mener vår anmelder.

JARLE AASLAND

tett på tangentene, slik at man knapt kunne se at de beveget seg. Hans registrering var ofte utradisjonell, noe som stemmer overens med Bachs allmenne dristighet i sin musikk.

Klavier kommer av det latinske clavis, som betyr nøkkel. Lenge skrev man Clavier, og det var en fellesbetegnelse for alle tangentinstrumentene, dvs. tangentinstrumenter. Bachs forskjellige Klavier- eller Clavierübungene er således beregnet både for cembalo, klavikord og orgel. (Selv Goldbergvariasjonene har tittelen Clavierübung).

Men Bachs tredje samling med denne tittel er for det meste beregnet for orgel, mens de stykkene som er betegnet som «manualiter» er for manual alene, altså uten pedal. Disse siste er f.eks. de fire duettene på cd-en. Det er Mæland som spiller stykkene for manual, i Udland kirke, Hauge, mens Haga trakterer orgelet i Stavanger domkirke med to manualer og pedal. Haga får virkelig orgelet i domkirken til å komme til sin rett, både i det store preludiet og i mange av koraleene. Registreringen hos begge organistene er overbevisende.

Mektig orgelmusikk fra Uranienborg kirke



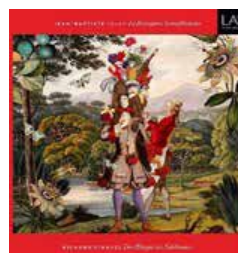
César Franck: *Verk for orgel. Bjørn Boysen. 2 cd-er, utgitt på LAWO.*

Heinrich Heine sa at hvis en protestant kirke ikke hadde noe orgel, så var det ingen kirke. Han tenkte sikkert på Bach og den rike nordtyske og nederlandske orgeltradisjonen. Men også det katolske Frankrike hadde på

1700-tallet en rik orgeltradisjon. Men denne forfalt og var delvis glemt frem til ca. 1870. César Franck var sentral i den nye franske orgeltradisjonen som begynte i 1870-årene, og hvis man, i likhet med meg, ikke har så stor sans for Franck ellers, så er det klart at komponisten og organisten Franck skriver både storslagent og vakkert for orgelet. Han sa selv om det nye Cavaillé-Coll-orgelet i St. Clotilde som sto ferdig i 1859, at «det er som et orkester».

Om at Franck er orkestral, ja, symfonisk i sin orgelmusikk, hører vi til fulle når Bjørn Boysen trakterer Kuhn-orgelet i Uranienborg kirke. Boysen er en nestor innen orgelmusikk, og mange av dagens norske organister har vært hans elever. Hør f.eks. på Preludium, fuge og variasjon op.18 som innleder cd nr.2. Preludiet her klinger aldeles nydelig. Ellers inneholder de to cd-ene sentrale og store Franck-verk; de Seks stykkene, de Tre stykkene, samt Tre koraler. Disse siste danner en mektig avslutning på en forbillig fremføring på et instrument som passer særdeles godt for denne komponisten.

Kammermusikk med stor spennvidde



Richard Strauss: *Der Bürger als Edelmann; Lully: Le bourgeois gentilhomme. Det norske kammerorkester, dir.: Terje Tønnesen. Utgitt på LAWO.*

I før fylte Det norske kammerorkester 40 år og ga i november ut denne cd-en som viser orkesterets kvaliteter og store spennvid-

de. Det er nesten 250 år mellom Lullys musikk til Molières komedie «Den adelsgale borger» og Strauss' «Borgeren som adelsmann», som er direkte inspirert av Lullys suite.

Jean Baptiste Lully (1632–87) – som døde på sin post, nemlig som følge av at den store dirigentstaven man brukte for å holde takten på den tiden, traff foten og resulterte i koldbrann – fikk under Ludvig XIV i praksis monopol på operaoppføringer. Han opprettet også Det kongelige musikkakademi i 1672, som var ett i rekken av flere akademier og gjorde Frankrike til en kunstnerisk og vitenskapelig stormakt i dette århundre. Musikken til Molières komedie utgjorde en såkalt comédie-ballet, en kombinasjon av talt og sunget komedie og dans. Lully var selv danser og spilte rollen som muftien (en islamsk lærer) under satsen Tyrkernes seremoni (spor 13), mens Molière spilte rollen som hovedpersonen Jourdain, han som skryter av å snakke prosa når han får lære å skille mellom poesi og prosa.

Strauss, som skrev like gode komiske operer som tragiske, tar i de satsene som ligger tett opp til Lully, karakteren her på kornet. Hør f.eks. på «Cléontes entré» (spor 7). Skikkelig komisk lyder det i satsen «Fektemesteren» (spor 3). Men klangbildet hos Strauss og Lully er selvfølgelig vidt forskjellig. Sjelden hører vi dette bedre enn i Det norske kammerorkester sine tolkninger. Lydkvaliteten på denne cd-en er også fremragende.

Det fortelles om Bachs eget orgelspill at han hadde fingrene tett på tangentene, slik at man knapt kunne se at de beveget seg.